

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка
Навчально-науковий інститут історії, права та міжнародних відносин
Кафедра права та методики викладання правознавства

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор ННІ історії, права та міжнародних відносин

Юлія ПОДРЕЗ Юлія ПОДРЕЗ

« 31 » *серпня* 2023 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОСВІТИ**

Галузь знань 08 Право
Спеціальність 081 Право
Освітньо-професійна програма Право

Перший рівень вищої освіти

Мова навчання українська

ПОГОДЖЕНО

науково-методичною комісією

ННІ історії, права та

міжнародних відносин

Світлана МОЦАК Світлана МОЦАК

« 31 » *серпня* 2023 р.

Суми – 2023

Укладач:

Іваній Олена Миколаївна – кандидат педагогічних наук, доцент

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри права та методики викладання правознавства

Протокол № 1 від «31» серпня 2023 р.

Завідувач кафедри

кандидат педагогічних наук, доцент

Олена ІВАНІЙ

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній рівень	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів – 3	бакалавр	Обов'язкова
		Рік підготовки:
2-й		
Семестр		
3-й		
Лекції		
20 год.		
Практичні, семінарські		
20 год.		
Лабораторні		
0 год.		
Самостійна робота		
48 год.		
Консультації:		
2		
Загальна кількість годин – 90		Вид контролю: залік

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Загальною метою викладання та вивчення навчальної дисципліни «Основи управління у сфері освіти» є засвоєння студентами понятійно-категоріального апарату та основних положень дисципліни, а також умінь аналізувати та узагальнювати ключові аспекти, вирішувати конкретні ситуації відповідно до положень чинного законодавства. Особлива увага приділяється питанню публічного адміністрування освітньої сфери, що дозволяє системно розуміти правовий статус учасників освітніх відносин.

При викладанні курсу ставляться наступні завдання:

- надати студентам теоретичні знання щодо правового регулювання освітніх відносин через призму управлінської діяльності;
- продемонструвати студентам у теоретичній та практичній площинах основні положення публічного адміністрування освітніх правовідносин;
- навчити студентів застосовувати набуті знання з метою належного юридичного забезпечення сфери управління в освітній сфері.

Навчальна дисципліна спрямована на формування таких визначених освітньо-професійною програмою **загальних компетентностей**:

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 8. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК 10. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

Навчальна дисципліна спрямована на формування таких визначених освітньо-професійною програмою **спеціальних (фахових) компетентностей** спеціальності:

СК 3. Повага до честі і гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння їх правової природи.

СК 7. Здатність застосовувати норми та інститути права, щонайменше з таких галузей, як: конституційне право, адміністративне право і адміністративне процесуальне право, цивільне і цивільне процесуальне право, трудове право, кримінальне і кримінальне процесуальне право.

СК 8. Здатність застосовувати правові принципи та доктрини.

СК 11. Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти.

СК 12. Здатність аналізувати правові проблеми та обґрунтовувати правові позиції.

СК 13. Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ

СК 16. Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.

СК 19. Здатність визначати особливості освітніх правовідносин.

СК 20. Знання і розуміння особливостей управління в освітній сфері.

Навчальна дисципліна спрямована на формування визначеної освітньо-професійною програмою **інтегральної компетентності**, а саме: здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі у галузі правничої діяльності.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Навчальна дисципліна «Основи управління у сфері освіти» базується на знаннях таких дисциплін, як «Конституційне право» та «Загальна теорія права». Окрім цього вивчення цієї дисципліни доцільно здійснювати після «Освітнього права».

3. Результати навчання за дисципліною

РН 3. Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел.

РН 5. Давати короткий правовий висновок щодо окремих фактичних обставин з достатньою обґрунтованістю.

РН 6. Оцінювати недоліки і переваги певних правових аргументів, аналізуючи відому проблему.

РН 9. Самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна допомога, і діяти відповідно до отриманих рекомендацій.

РН 10. Вільно спілкуватись державною та іноземною мовами як усно, так і письмово, із застосуванням правничої термінології.

РН 12. Доносити до респондента матеріал з певної правової проблематики доступно і зрозуміло.

РН 19. Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.

РН 20. Виокремлювати і аналізувати юридично значущі факти і робити обґрунтовані правові висновки.

РН 23. Пояснювати природу та зміст елементів освітніх правовідносин, управління освітніми правовими відносинами.

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Оцінка рівня та якості знань студентів здійснюється у відповідності до методики рейтингової оцінки та полягає у здійсненні розрахунку суми балів за всіма видами практичних завдань та результатами самостійної роботи. Акумуляування (накопичення) балів здійснюється протягом семестру.

Щодо системи розподілу балів, які отримують студенти та рейтингової системи, яка трансформується в національну шкалу та шкалу ECTS, то відповідні відомості наведені у цій програмі.

Шкала ECTS	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
А	Студент демонструє повні знання навчального матеріалу в обсязі, що відповідає робочій програмі дисципліни, правильно й обґрунтовано приймає необхідні рішення в різних нестандартних ситуаціях. Вміє реалізувати теоретичні положення дисципліни в практичних випадках, може аналізувати та співставляти дані об'єктів діяльності фахівця на основі набутих з даної та суміжних дисциплін знань та умінь. Знає сучасні технології та методи з даної дисципліни. За час навчання при проведенні практичних занять, при виконанні індивідуальних / контрольних завдань проявив вміння самостійно вирішувати поставлені завдання, активно включатись в дискусії, може відстоювати власну позицію в питаннях та рішеннях, що розглядаються. Студент розкриває питання, що стосується дисципліни яка вивчається, та не виходить за рамки об'єму матеріалу передбаченого робочою програмою; проявляє впевненість в тлумаченні теоретичних положень чи складних практичних завдань.
В	Студент демонструє гарні знання, добре володіє матеріалом, що відповідає робочій програмі дисципліни, робить на їх основі аналіз можливих ситуацій та вміє застосовувати теоретичні положення при вирішенні практичних задач, але допускає окремі неточності. Вміє самостійно виправляти допущені помилки, кількість яких є незначною. Знає сучасні технології та методи з даної дисципліни. За час навчання при проведенні практичних занять, при виконанні індивідуальних / контрольних завдань та поясненні прийнятих рішень, дає вичерпні пояснення.
С	Студент загалом добре володіє матеріалом, знає основні положення матеріалу, що відповідають робочій програмі дисципліни, робить на їх основі аналіз можливих ситуацій та

	використовує для рішення характерних/типових практичних завдань на професійному рівні. Вміє пояснити основні положення виконаних завдань та дати правильні відповіді про зміну результату при заданій зміні вихідних параметрів. Помилки у відповідях/ рішеннях не є системними. Знає характеристики основних положень, що мають визначальне значення для практичних занять, при виконанні індивідуальних / контрольних завдань у межах дисципліни, що вивчається.
Д	Студент засвоїв основний теоретичний матеріал, передбачений робочою програмою дисципліни, та розуміє постанову стандартних практичних завдань, має пропозиції щодо напрямку їх вирішень. Розуміє основні положення, що є визначальними в курсі, може вирішувати подібні завдання тим, що розглядалися з викладачем, але допускає значну кількість неточностей і грубих помилок, які може усувати за допомогою викладача.
Е	Студент має певні знання, передбачені в робочій програмі дисципліни, володіє основними положеннями, що вивчаються на рівні, який визначається як мінімально допустимий. З використанням основних теоретичних положень, студент з труднощами пояснює правила вирішення практичних завдань дисципліни. Виконання практичних / контрольних та інших завдань роботи значно формалізовано: є відповідність алгоритму, але відсутнє глибоке розуміння роботи та взаємозв'язків з іншими дисциплінами.
Ф	Студент не виконав вимог робочої програми навчальної дисципліни. Його знання на підсумкових етапах навчання є фрагментарними.
FX	Студент може відтворити окремі фрагменти з курсу. Незважаючи на те, що програму навчальної дисципліни студент виконав, працював він пасивно, його відповіді під час практичних робіт в більшості є невірними, необґрунтованими. Цілісність розуміння матеріалу з дисципліни у студента відсутні.

Розподіл балів

Поточний контроль та самостійна робота		Сума
Аудиторна робота	Самостійна робота	
70	30	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90 – 100	A	відмінно
82 – 89	B	добре
74 – 81	C	
64 – 73	D	задовільно
60 – 63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

Облік знань студентів проводиться, як правило, під час практичних (семінарських) занять з конкретних тем, а також під час перевірки самостійної роботи.

Облік успішності враховує як ступінь підготовленості до практичних занять (в рамках опрацювання студентом лекційного матеріалу, відповідних нормативно-правових та інших актів і літератури; виконання самостійної роботи студентом), так і активність студента під час обговорення питань, розв'язання різного роду правових завдань і тестів.

Здійснення поточного контролю забезпечується під час проведення практичних (семінарських) занять і має на меті перевірку рівня підготовленості студента. Формами проведення поточного контролю є: усне опитування студентів; складання процесуальних документів; написання й перевірка доповідей та рефератів; виступ з доповідями та рефератами; підготовка презентацій та їх захист; написання статей наукового характеру; вирішення практичних завдань (у т.ч. ситуаційних), тестів; організація проведення ділових ігор тощо.

Система контролю має на меті встановлення рівня, якості та змісту опанування студентом матеріалу навчальної дисципліни.

Зокрема, студент повинен:

- мати чітке загальне уявлення про теоретичні та практичні правові проблеми в рамках тематики дисципліни;

- знати базовий матеріал, що опановується під час лекційних та семінарських занять, а також віднесений на самостійне опрацювання (самостійна робота);

- володіти навичками оперування базовим матеріалом та нормативно-правовими, літературними й іншими джерелами, а також уміннями їх використовувати в інших дисциплінах та на практиці;

- вміти аналізувати ситуації та проблеми, що виникають у правовій діяльності та знаходити можливі правові шляхи їх вирішення;

- вміти складати проекти відповідних процесуальних документів.

Прозорість та відкритість окресленої системи контролю забезпечується шляхом попереднього ознайомлення студентів з цією системою.

В Університеті передбачено можливість перезарахування результатів неформальної та/або інформальної освіти відповідно до Положення про порядок визнання результатів навчання у неформальній та/або інформальній освіті у Сумському державному педагогічному університеті імені А.С.Макаренка (<https://sspu.edu.ua/universytet/edusci/normatyvno-pravova-baza>).

Перезарахування результатів здійснюється на добровільній основі та є підтвердженням того, що здобувач досяг результатів навчання, передбачених освітньою програмою.

Перезарахуванню можуть підлягати результати навчання, отримані шляхом неформальної та/або інформальної освіти, що за тематикою, обсягом вивчення та змістом відповідають як навчальній дисципліні в цілому, так і її окремому розділу, темі, індивідуальному завданню, які передбачені цією робочою програмою.

Особлива увага при опануванні змісту навчальної дисципліни приділяється запобіганню порушенню академічної доброчесності та забезпеченню довіри до результатів освітнього процесу та освітньої діяльності, розумінню здобувачами вищої освіти значення академічної доброчесності та наслідків її недотримання.

6. Програма навчальної дисципліни

Інформаційно-програмний зміст дисципліни «Основи управління у сфері освіти» має наступний вигляд:

Тема 1. Загальні засади управління у сфері освіти в Україні

1. Поняття та характеристика управління у сфері освіти. Системоутворюючі фактори управління в освіті та їх предмет.

2. Методологічне забезпечення відносин управління у сфері освіти.

3. Загальна характеристика органів управління у сфері освіти.

4. Становлення та розвиток управлінських відносин у сфері освіти: історичний екскурс.

Тема 2. Джерела (форми) правового забезпечення управлінських відносин у сфері освіти. Освітнє право та освітнє законодавство

1. Поняття та види форм (джерел) правового забезпечення управлінських відносин у сфері освіти.

2. Нормативно-правовий акт – основна форма (джерело) правового забезпечення управлінських відносин у сфері освіти.

4. Освітнє право та освітнє законодавство. Порівняльна характеристика

6. Судові рішення як джерела освітнього права та акти тлумачення норм права.

Тема 3. Правовий статус суб'єктів управлінських відносин у сфері освіти

1. Суб'єкти управлінських відносин у сфері освіти: поняття, види, ознаки та правове становище.

2. Кабінет Міністрів України як суб'єкт управлінських відносин у сфері освіти. Повноваження та правове забезпечення діяльності.

3. Міністерство освіти та науки як суб'єкт управлінських відносин у сфері освіти. Повноваження та правове забезпечення діяльності.

4. Органи місцевого самоврядування як суб'єкти управлінських відносин у сфері освіти. Повноваження та правове забезпечення діяльності.

Тема 4. Майнова основа забезпечення управління у сфері освіти

1. Поняття правового режиму майна суб'єктів управління у сфері освіти.

2. Склад та джерела формування майна суб'єктів освітньої діяльності.

3. Форми права власності.

4. Правові режими господарського відання та оперативного управління в освітній діяльності.

5. Публічні закупівлі у сфері освіти та їх правове забезпечення.

6. Майновий стан та облік майна суб'єкта господарювання. Особливості управління майном суб'єктів освітньої діяльності.

Тема 5. Правові засоби та механізми інституту публічного регулювання освітньої діяльності.

1. Засоби та механізми інституту публічного регулювання освітньої діяльності: загальні положення.

2. Правові засади здійснення регулювання та контролю (нагляду) у сфері освітньої діяльності.

3. Правові засади технічного регулювання освітньої діяльності (стандартизація, сертифікація, оцінка відповідності та метрологія) в Україні.

4. Ліцензування освітньої діяльності та акредитація освітніх програм.

Тема 6. Спеціальні форми управління освітою в Україні

1. Особливості управління дошкільною освітою
2. Особливості управління позашкільною освітою
3. Особливості управління інклюзивною освітою..
4. Особливості управління повною загальною середньою освітою
5. Особливості управління професійно-технічною освітою
6. Особливості управління фаховою передвищою освітою
7. Особливості управління вищою освітою та освітою дорослих.

Тема 7. Цифрова трансформація у сфері освіти і науки. Управлінські аспекти

1. Єдина Державна Електронна База з питань Освіти.
2. Програмно-апаратний комплекс «Автоматизований інформаційний комплекс освітнього менеджменту».
3. Всеукраїнська школа онлайн.
4. Національна електронна науково-інформаційна система (URIS)
5. SELFIE (Self-reflection on Effective Learning by Fostering the Use of Innovative Educational Technologies)
6. Загальні управлінські засади дистанційного навчання у вищій освіті.

Тема 8. Загальні засади управління інвестиціями та інноваціями в освітній діяльності

1. Поняття, види та форми інвестицій та інвестиційної діяльності. Інвестиційний проект та інвестиційний договір в освіті.
2. Правовий статус суб'єктів освітньої інвестиційної діяльності.
3. Поняття, види та форми інновацій та інноваційної діяльності. Інноваційні проекти та інноваційні договори в освіті.
4. Правові засади та особливості здійснення іноземного інвестування в освіті. Міжнародні грантові програми

Тема 9. Міжнародне освітнє співробітництво. Загальні засади регулювання та управління

1. Зовнішньоекономічна діяльність та міжнародне економічне співробітництво України у сфері освіти: загальні положення.
2. Правові засади і особливості організації та здійснення зовнішньоекономічної діяльності в освітній сфері.
3. Договірне забезпечення зовнішньоекономічної освітньої діяльності.

7. Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин					
	Денна форма					
	Усього	у тому числі				
Лекції		Практ.	Лабор.	Конс.	Самост.р	
Тема 1. Загальні засади управління у сфері освіти в Україні	8	2	2			4
Тема 2. Джерела (форми) правового забезпечення управлінських відносин у сфері освіти. Освітнє право та освітнє законодавство	10	2	2			6
Тема 3. Правовий статус суб'єктів управлінських відносин у сфері освіти	10	4	4			2
Тема 4. Майнова основа забезпечення управління у сфері освіти	10	2	2			6
Тема 5. Правові засоби та механізми інституту публічного регулювання освітньої діяльності.	10	2	2			6
Тема 6. Спеціальні форми управління освітою в Україні	10	2	2			6
Тема 7. Цифрова трансформація у сфері освіти і науки. Управлінські аспекти	10	2	2			6
Тема 8. Загальні засади управління інвестиціями та інноваціями в освітній діяльності	10	2	2			6
Тема 9. Міжнародне освітнє співробітництво. Загальні засади регулювання та управління	10	2	2			6
	2				2	
Усього годин	90	20	20		2	48

Теми та план практичних (семінарських) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Загальні засади управління у сфері освіти в Україні	2
2	Джерела (форми) правового забезпечення управлінських відносин у сфері освіти. Освітнє право та освітнє законодавство	2
3	Правовий статус суб'єктів управлінських відносин у сфері освіти	4
4	Майнова основа забезпечення управління у сфері освіти	2
5	Правові засоби та механізми інституту публічного регулювання освітньої діяльності.	2
6	Спеціальні форми управління освітою в Україні	2
7	Цифрова трансформація у сфері освіти і науки. Управлінські аспекти	2
8	Загальні засади управління інвестиціями та інноваціями в освітній діяльності	2
9	Міжнародне освітнє співробітництво. Загальні засади регулювання та управління	2
Разом		20

8. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Конституція України.
2. Закон України «Про освіту»
3. Закон України «Про вищу освіту»
4. Закон України «Про повну загальну середню освіту»
5. Закон України «Про фахову передвищу освіту»
6. Адміністративне право України: підручник/І.Л. Бородін. К.: Алерта, 2019. – 548 с.
7. Адміністративне право України. Повний курс: підручник / Галунько В., Діхтієвський П., Кузьменко О., Стеценко С. та ін. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2018. – 446 с.
8. Dobroboh L., Zavorodnii V., Orlova O. Legal education in Ukraine in the context of integration to the European educational space. *Asia Life Sciences/Supplement* 2019. 21(2). P. 421-432.
9. Karahioz R., Lehka O., Minchenko S. Public Administration of Legal Education in the Practice of the European Court of Human Rights. *Asia Life Sciences. Supplement* 2019. 21(2). P. 493-504.
10. Journal of Educational Administration and History: <https://www.tandfonline.com/action/journalInformation?show=aimsScope&journalCode=cjeh20>
11. Авдєєва О. М. Соціально-економічні важелі державного регулювання інноваційного розвитку освіти в Україні : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.03. Краматорськ, 2017. 20 с.
12. Актуальні проблеми управління якістю освіти: теорія, історія, інноваційні технології / [М. М. Бикова та ін.] ; за заг. ред. А. А. Сбруєвої. Суми : СумДПУ ім. А. С. Макаренка, 2017. 339 с.
13. Гладка Т. І. Державне управління інноваційним розвитком освіти в Україні : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.01. Харків, 2011. 20 с.
14. Доступність та якість загальної середньої освіти: стан і шляхи поліпшення : матеріали парлам. слухань у Верхов. Раді України [упорядкув.: Є. В. Красняков ; редкол.: Л. М. Гриневич та ін.]. Київ : Парлам. вид-во, 2014. 263 с.
15. Козарь Т.П, Муніципальна система управління якістю освіти у сфері розподілу повноважень. Вчені записки ТНУ ім. В.І. Вернадського. 2017. Т.28 (67). С. 43-48.
16. Коротков Е.М. Дослідження систем управління. URL: https://stud.com.ua/22538/menedzhment/doslidzhennya_sistem_upravlinnya
17. Лісова Н. І. Державно-громадське управління розвитком загальної середньої освіти в малих містах України. Черкаси : Пономаренко, 2018. 358 с.
18. Назаренко Л. М. Теорія та практика управління інноваційним розвитком загальноосвітнього навчального закладу : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.06. Черкаси, 2018. 40 с.

19. Одайник С. Ф. Управління якістю загальної середньої освіти в регіоні: теоретико-методологічний аспект. Херсон : Айлант, 2015. 263 с.
20. Топузов О.М., Калініна Л.М. Організаційні механізми управління закладами освіти : методології та теоретичні засади. Український педагогічний журнал. 2017. № 4. С. 34–44.
21. Хомишин І.Ю. Сучасна модель управління освітою: адміністративно-правовий аспект. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2017. №30. Т.1. С. 100-103.

Додаткові:

1. Ажажа М.А. Концепція управлінського впливу держави на розвиток електронної освіти в Україні. Право та державне управління. 2019. № 1 (34). Т.2. С. 5-14.
2. Бережний А. І. Управління конфліктами в системі інноваційного розвитку закладів освіти : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02. Донецьк, 2014. 20 с.
3. Бодренко, Т. Діджиталізація в Україні: процес цифрової трансформації суспільства. Управління освітою. 2020. № 4. С. 8–19.
4. Гладкий М.А. Удосконалення державного регулювання освітньої галузі України на основі світового досвіду. Публічне управління та митне адміністрування. 2016. №1 (14). С. 32-37.
5. Гладкий М.А. Удосконалення механізмів державного управління у сфері освіти. URL [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2015-01\(13\)/index.html](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2015-01(13)/index.html)
6. Іваній О.М. Напрями модернізації юридичної освіти в Україні на етапі її входження в європейський освітній простір. *Legal education in modern university : project-based approach to the work organization according to the guidelines of the European Qualifications Framework (experience of the Paneuropean University)*. Sladkovicovo, Slovak Republic, March 22-24, 2017. С. 52-55.
7. Ivaniі O., Value orietations as determinants of contemporary legal education. *Visegrad Journal on Human Rights* № 4, aug. 2017.
8. Ivaniі O., Mikhailychenko O., Ponomarenko T., Shapovalova O., Ivaniі I. Innovative technologies in the teaching of historical, social and human sciences. *Universidad y Sociedad* volume 12, issue 5, 2020.
9. Иваний Е. Аксиологическое измерение профессионального юридического образования (теоретико-методологический аспект). *Actual problems of organization of training in higher and secondary school: monograph / general edition prof. Mikhaylichenko O.* LAP LAMBERT Academic Publishing, 2018. P. 208-225.
10. Кирилишин, В. Digital в управлінні: як ефективно використовувати цифрові платформи. Управління освітою. 2020. № 4. С. 24–41.
11. Полотай О. І. Інноваційні підходи до управління освітніми проектами в умовах формування суспільства знань : автореф. дис. ... канд. техн. наук : 05.13.22. Львів, 2013. 20 с.

12. Семенченко А.І., Серенок А. О. Електронне урядування : основи та стратегії реалізації. Частина 2. Київ : ФОП Москаленко О.М., 2017. 72 с.

13. Україна – ЄС. Інновації в освіті, технологіях, економіці та праві / Ukraine – EU. Innovations in education, technology, business and law, [24–28 квіт., 2018 р., Словаччина – Чехія : зб. міжнар. наук. пр.] / Chernihiv Nat. Univ. of Technology [та ін.]. Чернігів : ЧНТУ, 2018. 381 с.

14. Шаповалова О. В. Управління якістю освітніх послуг у системі середньої освіти Великої Британії. Суми : Цьома С. П., 2016. 159 с.

Інформаційні інтернет-ресурси

1. <http://zakon.rada.gov.ua/>
2. <http://www.president.gov.ua/>
3. <http://www.kmu.gov.ua/>
4. <https://minjust.gov.ua/>
5. <http://www.dkrp.gov.ua/>
6. <http://www.scourt.gov.ua/>
7. <http://court.gov.ua/>
8. <http://www.reyestr.court.gov.ua/>